

การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร
ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช*

AGRICULTURAL BUSINESS DEVELOPMENT OF FARMER OCCUPATIONAL GROUPS,
CHANG SAI SUBDISTRICT, PHRA PHROM DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT
PROVINCE

วไลพร ชีแก้ว*, พระครูวิรัตธรรมโชติ, ไพรัตน์ ฉิมหาด, อัครินทร์ สมศักดิ์

Walaiporn Cheegaew*, Phrakruviratdhammachot, Pairat Chimhad, Arkarin Somsak

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Social Development Branch, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Walaiporn.che@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในตำบลช้างซ้าย จำนวน 372 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาชีพการเกษตร 3 คน ผู้นำชุมชน 5 คน สมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตรกร 5 คน ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพเกษตรกร 5 คน รวม 20 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและแผนภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาธุรกิจการเกษตร โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน ส่วนด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกรฯ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ 3) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน 4) ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น พร้อมระบบถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง และ 5) ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร

คำสำคัญ: การพัฒนา, ธุรกิจการเกษตร, กลุ่มอาชีพเกษตรกร

Abstract

The objectives of this research to study the development of agricultural business of farmer occupational groups in Chang Sai Subdistrict, Phra Phrom District, Nakhon Si Thammarat Province, and to propose appropriate development approaches. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 372 residents of Chang Sai Sub-district, determined using Krejcie and Morgan's table through cluster sampling. Key informants comprised 20 purposively selected participants: 2 local administrators, 3 agricultural occupation experts, 5 community leaders, 5 farmer group members, and 5 product buyers from the farmer occupational groups. Research instruments included questionnaires and structured interviews. Descriptive statistical analysis utilized percentages, means, and standard deviations, with data presented through tables and charts. Research findings revealed that agricultural business development across all five dimensions achieved the highest mean level overall. When examined by individual dimensions in descending order of mean values, the results showed: marketing promotion and income generation development, environmentally-friendly production, modern innovation and technology utilization, sustainable business management, and agricultural business development partnership linkages. Recommendations for agricultural business development approaches for farmer occupational groups encompass five dimensions: 1) environmentally-friendly production, 2) marketing promotion and income generation, 3) sustainable business management, 4) modern innovation and technology utilization requiring appropriate technology selection suited to local contexts with comprehensive knowledge transfer systems to group members, and 5) agricultural business development partnership linkages. These findings provide a comprehensive framework for enhancing agricultural business sustainability and competitiveness through integrated development strategies addressing production methods, market access, management practices, technology adoption, and stakeholder collaboration in rural agricultural communities.

Keywords: Development, Agricultural Business, Farmer Occupational Groups.

บทนำ

แนวโน้มปัญหาของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อน การขยายตัวของเมือง โรคระบาด และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ส่งผลต่อวิถีชีวิตและภาคเกษตรกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คาดการณ์ว่าในปี 2050 การผลิตอาหารต้องเพิ่มขึ้นถึง 70% เพื่อรองรับประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นถึง 9.6 พันล้านคน (ธราธร รัตนนฤมิตร, 2567) ภาคการเกษตรจึงจำเป็นต้องปรับตัว ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มผลผลิตที่ปลอดภัย มีคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สิริวัฒน์ สาครวาสี, 2562)

ในระดับประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้ให้ความสำคัญ กับการยกระดับภาคการเกษตรไปสู่การผลิตที่มีมูลค่าสูง ลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพเกษตรกรในตำบล ช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช แม้จะสามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ดีในระดับหนึ่ง แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ขาดแรงงานรุ่นใหม่ การเข้าถึงเทคโนโลยีและตลาดยังมีข้อจำกัด และได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศที่ไม่แน่นอน นอกจากนี้ การบริหารภายในกลุ่มยังไม่เป็นระบบ ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ตำบลช้างซ้ายเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มอาชีพหลากหลาย ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงแพะ กลุ่มเกษตรการทำนาช้างซ้าย กลุ่มปลูกผักปลอดสาร และกลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านท่าช้าง ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ หากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพเกษตรกรในยุคการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนในตำบลช้างซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 12,203 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 372 คน โดยใช้วิธีการสุ่ม การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 2 คน 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาชีพการเกษตร จำนวน 3 คน 3) กลุ่มผู้นำชุมชน มี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน จำนวน 5 คน 4) กลุ่มสมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตรกร จำนวน 5 คน และ 5) กลุ่มผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพเกษตรกร จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้ทำขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระ

พรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.824 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ และ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ 3) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน 4) ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่และ 5) ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2548) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ 3) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน 4) ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่และ 5) ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร ควรเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อลงพื้นที่ ขอนัดหมาย สถานที่ วัน เวลา และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 372 ชุด ไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการดำเนินการสนทนาลึกสร้างความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ อธิบายเหตุผลกับ ผู้ให้ข้อมูลแล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามที่ต้องการ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกตามขั้นตอนดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกรวบรวมขึ้นมา ไปสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ได้นำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วเพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้วนำมาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปซึ่งได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ นำมาเรียบเรียงเนื้อหาในใจความให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจได้ง่ายและแยกออกไปเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยาย ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของเบสท์ (Best) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รวบรวมคำตอบและข้อมูลจากการสัมภาษณ์

เชิงลึก นำข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามลำดับ แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไป เมื่อจำแนกตามเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.32 เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 34.68 และเป็นเพศ LGBTQ คิดเป็นร้อยละ 0 จำนวนตามอายุ ส่วนใหญ่ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.60 รองลงมามีอายุ 30 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.73 มีอายุ 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.78 มีอายุ อายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.89 จำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 56.99 รองลงมา มีระดับการศึกษานุปริญญา/ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 19.35 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 14.44 และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 10.22 จำแนกตามอาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 50.27 รองลงมา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 23.92 มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 13.44 มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานของ คิดเป็นร้อยละ 6.72 และมีอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 5.65 จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.36 รองลงมา มีรายได้ 5,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.18 มีรายได้ 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.23 และมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.23

2. ผลการศึกษาวិเคราะห์การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน

การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร		ระดับการพัฒนา		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.63	0.50	มากที่สุด
2.	ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้	4.64	0.48	มากที่สุด
3.	ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน	4.52	0.58	มากที่สุด
4.	ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่	4.58	0.53	มากที่สุด
5.	ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร	4.49	0.55	มาก
รวม		4.57	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) ค่า S.D = 0.53

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การพัฒนาด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.63$) ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ($\bar{X} = 4.58$) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน ($\bar{X} = 4.52$) ส่วนด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย ($\bar{X} = 4.49$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายละเอียด 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คือ กระบวนการในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในกลุ่มอาชีพที่มีการคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ลดการใช้สารเคมี ลดของเสีย และมุ่งเน้นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว กลุ่มอาชีพเกษตรกร ได้มีการใช้วิธีในการผลิตที่สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายทวีศักดิ์ รำพึงนิตย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 ตำบลช้างซ้าย ที่ว่า...

“แนวทางในการพัฒนาธุรกิจการเกษตร ในด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้น เราได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบในการผลิตให้สอดคล้องกับหลักของการทำเกษตรอินทรีย์ การใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น เลือกวัสดุที่สามารถหาได้จากในพื้นที่เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณภาพ เน้นการใช้วัตถุดิบที่ได้จากแหล่งที่สามารถย่อยสลายหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และกลุ่มอาชีพได้นำเทคโนโลยี ที่เหมาะสมเข้ามาเพื่อช่วยในกระบวนการผลิต โดยเน้นความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เพื่อไม่ให้กลุ่ม ผลิตได้เพียงชนิดเดียว ทำให้กลุ่มอาชีพมีความมั่นคงทางรายได้และลดความเสี่ยงจากปัญหาผลิตภัณฑ์ตกต่ำ อีกทั้ง กลุ่มอาชีพได้ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชหรือทำการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยงทางธุรกิจ และกลุ่มเองยังได้ส่งเสริมระบบนิเวศที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น มีการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือการปลูกพืชแบบผสมผสานที่สามารถควบคุมศัตรูพืชได้ด้วย” (ทวีศักดิ์ รำพึงนิตย์, 2568)

และแนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 โดยเป็นการให้ข้อมูลทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตร ของกลุ่มอาชีพ ด้านการผลิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ของ นายช่วง สิงโพล หัวหน้าศูนย์เรียนรู้ ตามแนวพระราชดำริ ที่ว่า...

“การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ในปัจจุบันผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัย ไร้สารพิษ ไร้สิ่งตกค้าง และไม่ทำลายสภาพแวดล้อม อย่างการทำเกษตรของกลุ่ม ได้เลือกใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยและยา ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ได้มีการวางแผนในการเลือกทำเลที่ตั้งให้ตรงและสอดคล้องกับธรรมชาติ หรือทรัพยากรในพื้นที่ที่ใช้ในการผลิต ปลูกพืชที่มีผลกระทบต่อดินให้น้อยที่สุด ปลูกพืชแบบผสมผสานที่สามารถควบคุมศัตรูพืชได้ด้วยวิธีธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น” (ช่วง สิงโพล, 2568)

2. ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ คือ กระบวนการพัฒนาและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อกระตุ้นหรือจูงใจให้เกิดความต้องการและตัดสินใจซื้อสินค้า การสร้างมูลค่าเพิ่ม การประชาสัมพันธ์

การสร้างแบรนด์ และการขยายตลาด ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อให้กลุ่มอาชีพสามารถเพิ่มรายได้ และเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายสรศักดิ์ คงเมือง ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลช้างซ้าย ที่ว่า...

“การส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ ของกลุ่มอาชีพเกษตรกรตำบลช้างซ้าย เราควรจะมุ่งเน้นไปที่ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค การพัฒนาช่องทางการตลาดที่มีความหลากหลาย การสร้างอัตลักษณ์ของ สินค้าของกลุ่มในตำบลช้างซ้าย โดยมีแนวทางในการส่งเสริมการตลาดและสร้างรายได้ ดังนี้ 1) การสร้างแบรนด์ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้สะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นของตำบลช้างซ้ายรวมถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ น่าสนใจและสามารถสื่อถึงคุณค่าของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นๆ 2) การทำการตลาดออนไลน์โดยการใช้ช่องทาง TikTok, Facebook Page, Line OA หรือแพลตฟอร์ม เช่น Lazada, Shopee เพื่อเพิ่มฐานลูกค้าออกไปนอก พื้นที่เข้าถึงผู้บริโภคยุคใหม่ที่ซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ 3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ร่วมออกบูธงานแสดงสินค้า งานเกษตรแฟร์ หรืองานของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้กลุ่มผู้บริโภคได้รู้จักสินค้า และเกิดการทดลองใช้สินค้าของกลุ่มอาชีพเกษตรกรตำบลช้างซ้าย 4) การสร้างเรื่องราวของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เป็นการบอกเล่าเรื่องราวเบื้องหลังของการผลิตว่าสินค้าของ กลุ่มเกษตรกรตำบลช้างซ้ายเป็นสินค้าที่กลุ่มเกษตรกร ตั้งใจผลิตแบบปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) อบรมพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดแก่สมาชิกในกลุ่ม เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการตั้งราคา การถ่ายภาพสินค้า การเขียนคอนเทนต์หรือการวิเคราะห์ตลาดเป้าหมายเพื่อให้กลุ่ม สามารถดำเนินการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) สำรวจความต้องการของผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสอบถามหรือทำแบบสำรวจ เพื่อพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการ สามารถแข่งขันในตลาดได้ เพื่อกระตุ้น ให้เขากลับมาซื้อผลิตภัณฑ์ของเราซ้ำอีก ในการซื้อซ้ำนั้นถือเป็นเรื่องที่ยาก แล้วที่ยากกว่าการที่ทำให้เขากลับมา ซื้อของเราซ้ำนั้น ก็คือการที่เขาซื้อของเราไปแล้วเขาพอใจกับสิ่งที่ซื้อไป แล้วไปบอกต่อให้คนอื่นมาซื้อของเราด้วย ดังนั้นการที่จะทำให้สินค้าออกมานั้นไม่ใช่เรื่องยาก แต่เรื่องที่ยากนั้นคือ การทำออกมาแล้วให้ถูกใจคนที่เขามาซื้อนั้นแหละ ยากกว่า” (สรศักดิ์ คงเมือง, 2568)

3. ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน คือ การวางแผน ควบคุม และดำเนินกิจกรรมภายในของกลุ่ม อาชีพเกษตรกรอย่างมีระบบ โปร่งใส มีเป้าหมายระยะยาว และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่าง เหมาะสม ครอบคลุมด้านการเงิน การผลิต การตลาด และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ธุรกิจสามารถดำรง อยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ควบคู่กับการตั้งเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายพชรพล สิงโพล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลช้างซ้าย ที่ว่า...

“การบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืนของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ต้องเริ่มจากการวางแผนธุรกิจที่มีความชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า โดยการบริหารทรัพยากรทั้งคน และสิ่งของที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกทุกคนให้เหมาะสมกับทักษะและ ความสามารถ กระจายอำนาจในการบริหารงานไปยังสมาชิกในกลุ่มให้มีบทบาทมากขึ้นเพื่อให้ทุกคนมีความ

รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางธุรกิจ ควบคู่ไปกับการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพสูงสุด กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มอาชีพเกษตรกรและการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ในแต่ละปี โดยเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่เพียงแต่เรื่องเงิน แต่ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างระมัดระวังและการพัฒนาให้สมาชิกในกลุ่มสามารถดำเนินธุรกิจได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้มีการพัฒนาสินค้าให้สามารถตอบโจทย์ตลาดได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ มีแผนที่ดีสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์สามารถรับมือได้กับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของตลาด การขาดแคลนทรัพยากร” (พชรพล สิงโพล, 2568)

4. ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกรตำบลช้างซ้าย ในด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการดำเนินงานในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชีพ มีแนวโน้มในการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ และการตลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายอนุกุล เกริกฤกษ์ กำนันตำบลช้างซ้าย ที่ว่า...

“การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรเน้นการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนช้างซ้าย และสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และเข้าถึงตลาดได้ง่ายขึ้น เช่น การติดตั้งระบบน้ำอัตโนมัติแบบหยดหรือสปริงเกอร์ เพื่อลดแรงงานและปริมาณการใช้น้ำ พัฒนาลิขสิทธิ์ต้นแบบด้วยแนวคิดนวัตกรรม เช่น การแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือใช้ หรือแปรรูป เพื่อสุขภาพ การใช้แพลตฟอร์มสำหรับการสื่อสารในกลุ่มอาชีพ จัดการประชุมออนไลน์ ใช้ Social Media Marketing เช่นการไลฟ์สด การรีวิวสินค้า หรือสร้างคอนเทนต์ผ่าน TikTok, Facebook เพื่อโฆษณาสินค้า” (อนุกุล เกริกฤกษ์, 2568)

5. ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร การสร้างความร่วมมือระหว่าง กลุ่มเกษตรกรกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ในลักษณะของเครือข่ายหรือพันธมิตร โดยมีเป้าหมายเพื่อบริหารจัดการแก้ไขปัญหาภาคการเกษตร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ ทรัพยากร และโอกาสทางธุรกิจร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ ร.ต.ต. กฤษณพัฒน์ จุลศักดิ์ รอง สวป.สภ.ชะอวด และนายวันชัย จันทรภักดี ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ ที่ว่า...

“ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพเกษตรกร ผมอยากจะบอกว่า การเชื่อมโยงหุ้นส่วน การพัฒนาธุรกิจการเกษตร ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน ครอบคลุม และมีผลต่อเนื่องในระยะยาว โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานเกษตรอำเภอ/สำนักงานพัฒนาชุมชน/พาณิชย์จังหวัด เพื่อรับการสนับสนุน ด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยีและการตลาด เข้าร่วมโครงการ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ Smart Farmer ขอรับงบประมาณสนับสนุน จากโครงการของ

กระทรวงเกษตรฯ หรือ จ.ก.ส. เพื่อพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักร หรือบรรจภัณฑ์ เชื่อมโยงกับ กลุ่มเกษตรกรอื่นใน จังหวัดหรืออำเภอที่ใกล้เคียง เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ๆ และรวมผลผลิต เพื่อใช้ในการต่อรอง”

และการเชื่อมโยงหุ้นส่วนในการพัฒนาธุรกิจการเกษตรนั้นต้องให้ความสำคัญกับ การสร้างความเข้าใจ ร่วมกันในเรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีการ สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรหรือ กระทรวงพาณิชย์ในการจัดหาช่องทางการตลาดที่ หลากหลาย และเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต” (กฤษณพัฒน์ จุลศักดิ์, 2568)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริม การตลาดและสร้างรายได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการผลิตที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านการ เชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นอย่างนี้เพราะว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกร ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ โดยกลุ่มได้ใช้ช่องทางการขาย ที่หลากหลาย ทั้งในชุมชน ตลาดนัด และการขายแบบออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นช่องทาง Facebook Page, Line, Tiktok มีการบรรจภัณฑ์และการสร้าง แปรนด์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาสกร รอดแผลง, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาช่องทางการตลาด ออนไลน์ของผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานของบอไทยลาวแก้วทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ของผลิตภัณฑ์ของบอ คือ การส่งเสริมความรู้ทางด้านการตลาดออนไลน์ให้กับ สมาชิกกลุ่ม และการตลาดออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก ดังนั้น การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ของผลิตภัณฑ์ของบอ หรือ ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ควรใช้การส่งเสริมความรู้ทางด้านการตลาดออนไลน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม และการตลาดออนไลน์ผ่าน เฟซบุ๊กเพื่อเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์และจัดจำหน่าย ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและรวดเร็ว และเป็นสื่อโซเชียลมีเดียที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ของ ผลิตภัณฑ์ของบอเฟซบุ๊กกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานของบอไทยลาวแก้วทองเอน ใช้การนำเสนอตามหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์ รูปแบบ เนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารประกอบด้วย ภาพถ่าย ภาพอินโฟกราฟฟิก การลิงค์วิดีโอยูทูป การแชร์โพสต์ ข้อคิดเห็นและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มใด ๆ ในแนวทางการตลาดออนไลน์ ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพราะตลาดออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก ถือได้ว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งผ่านข้อมูลสินค้าไปยัง ผู้บริโภคได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และง่ายในการบริหารจัดการ เหมาะสมกับบริบทของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความ ต้องการขยายช่องทางการตลาดให้มีความหลากหลายมากขึ้น

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้าง ซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายละเอียด 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ในด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นการบูรณาการแนวความคิดเรื่อง “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (Sustainable Development) เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและยั่งยืน เพียงแค่นี้ยังไม่เพียงพอการผลิตสินค้าให้ได้ดีนั้น ผู้ผลิตต้องมีความซื่อสัตย์ ผลิตสินค้าให้ออกมาดีที่สุดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2561) พบว่า การจัดตั้งและบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สรุปได้ดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ วิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล มีลักษณะที่เกิดจากมีคนในชุมชนได้ริเริ่มที่ดำเนินกิจการจากความรู้ที่สืบทอดกันมา ทำกันภายในครัวเรือนก่อน จากนั้นเป็นการขยายกิจการโดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นในชุมชน 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน มีวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนหรือในท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนที่เข้าไปเก็บข้อมูลนั้น พบว่า ผลผลิตมาจากการดำเนินงานของชุมชนเอง ที่สำคัญวัตถุดิบส่วนใหญ่มีภายในชุมชนหรือท้องถิ่นเอง

2. ด้านการส่งเสริมการขายและการสร้างรายได้ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อปัจจัยด้านการผลิต แม้ว่าจะได้เปรียบในการผลิตสินค้า หากแต่ไม่สามารถหาตลาดหรือลูกค้ามาซื้อสินค้าที่ผลิตออกมาได้การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ จึงต้องใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาช่วยในการสร้างเครือข่ายการจำหน่ายสินค้า การสร้างแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนความเป็นท้องถิ่นของตำบลข้างซ้าย การพัฒนาความรู้ในกลุ่มอาชีพเกษตรกร การเชื่อมโยงตลาดในท้องถิ่นและระดับจังหวัด รวมถึงการพัฒนาแนวทางการสร้างรายได้ของกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืนผ่านการตลาดออนไลน์และการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า สอดคล้องกับแนวคิดของ (เสาวณี จุลิรัชฌิกร, 2564) ที่กล่าวว่าการส่งเสริมการตลาด เป็นการสื่อสารให้ผู้ซื้อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและเพื่อกระตุ้นให้ผู้ซื้อมีความต้องการที่จะซื้อ การส่งเสริมการตลาดทำได้หลายวิธี เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3. ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน สำหรับปัจจัยด้านการบริหารจัดการเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับทักษะและความสามารถ ความเข้าใจในการทำงานร่วมกันเป็นทีม กำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นในการทำงาน หากกลุ่มอาชีพเกษตรกรสามารถบริหารจัดการธุรกิจได้อย่างมีระบบและมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และควรมีการกำหนดเกณฑ์ในการติดตามและประเมินความก้าวหน้าในการบริหารจัดการธุรกิจเพื่อปรับปรุง พัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มภาคีเครือข่ายภายนอก และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในเชิงโครงสร้าง ระบบงาน และผลลัพธ์ต่อชุมชน ประเด็นสำคัญเริ่มตั้งแต่การเป็นผู้ริเริ่มในกระบวนการการผลิตในครัวเรือน จนกระทั่งการจัดตั้งเป็นกลุ่มและการขยายผลการผลิตไปยังการตลาดภายนอกพื้นที่ และผู้นำเป็นผู้ดำเนินงานสำคัญให้กลุ่มอาชีพมีความก้าวหน้า ในการบริหารจัดการต่อไป สอดคล้องกับ (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2561) พบว่าในเรื่องแนวคิด ทฤษฎีของปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการรวบรวมข้อมูลแนวคิดปราชญ์ชาวบ้าน สามารถนำมาจัดเป็นกลุ่มได้ 5 เรื่อง และสามารถนำมาเป็นแนวทางที่จะพัฒนาให้วิสาหกิจชุมชนเกิดความยั่งยืนได้ โดยมีหลักคิดดังนี้ การพึ่งพาตนเอง การออม

การรวมกลุ่ม มีความสามัคคี มีการคิดค้นและนำภูมิปัญญาดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนา ผู้นำที่ดีมีความเสียสละ มีความริเริ่มที่ดีและมีความมุ่งมั่น

4. ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปัจจัยด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การส่งเสริมการตลาด และการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก ความพร้อมในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี มาใช้พัฒนาธุรกิจการเกษตรในทุกมิติ โดยต้องเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และมีกลไกในการถ่ายทอดความรู้สู่สมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง หากกลุ่มอาชีพสามารถเปิดรับและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างเหมาะสมจะสามารถสร้างความยั่งยืนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ในตลาดยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยารัตน์ หัสโรค์ พบว่า กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (Community Enterprise Promotion Division) ให้ความสำคัญและการสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในการนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดในประเทศไทย และต่างประเทศให้มากขึ้น โดยการใช้ช่องทางตลาดออนไลน์เพื่อการลดต้นทุน และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการโฆษณาสินค้า มีการส่งเสริมและพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวของชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และยกระดับการพัฒนาไปสู่กิจการในระดับที่สูงขึ้น และมีมาตรฐานการรับรองคุณภาพ เช่น เครื่องหมายการค้า กระทรวงพาณิชย์ โอท็อป (OTOP) เป็นต้น (กัลยารัตน์ หัสโรค์, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (กฤษณะ ดาวเรือง, 2560) ผลการวิจัยพบว่า มีโอกาสนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนา กระบวนการผลิต ตลอดจนการใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่าน Search Engine หรือ Social Media เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้า แต่ในขณะเดียวกัน วิสาหกิจชุมชนบ้านเขาแหลมก็ยังคงประสบกับอุปสรรคในการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม

5. ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร การเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มอาชีพเกษตรเติบโตได้อย่างยั่งยืน กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถพัฒนาได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากพันธมิตรที่หลากหลาย ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน แหล่งเรียนรู้ และช่องทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีหุ้นส่วนที่เข้มแข็งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาธุรกิจ สร้างเครือข่าย และยกระดับศักยภาพของกลุ่มอาชีพให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (พรนิภา ทาวงค์, 2564) พบว่า การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรในเขตพื้นที่สูง เกษตรกรควรได้เข้าร่วมในการประชุมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการพัฒนาการเกษตรในเขตพื้นที่สูง การติดตามการดำเนินงาน การจัดทำโครงการกิจกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ การเสนอปัญหาเกี่ยวกับการทำการเกษตรบนพื้นที่สูงต่าง ๆ และองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยที่เกษตรกรในพื้นที่ต้องการ เพื่อเป็นแนวทางให้ทางหน่วยงาน นำไปใช้ดำเนินการและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคีให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกรในพื้นที่สูง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลุ่มอาชีพเกษตรกรมีการดำเนินงานที่สะท้อนการจัดการของชุมชนโดยยึดโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรท้องถิ่น สามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีการดำเนินงานที่สะท้อนการจัดการของชุมชนโดยยึดโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรท้องถิ่น

กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีการดำเนินงานที่สะท้อนการจัดการของชุมชนโดยยึดโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรท้องถิ่น ในด้านสินค้าทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่หลากหลายและครอบคลุมหลายมิติสำคัญ ดังนี้

1. การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน กลุ่มเกษตรกร มีการส่งเสริมให้สมาชิกหันมาทำเกษตรอินทรีย์ โดยลดการพึ่งพาสารเคมีทางการเกษตร หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะลดต้นทุนการผลิตแล้ว ยังช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพของผู้บริโภคและเกษตรกรเอง

อีกทั้งยังเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เช่น การจัดการน้ำอย่างประหยัด การหมุนเวียนวัตถุดิบ และการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อรักษาสมาดุลของดิน

2. การพัฒนาแบรนด์สินค้าและการตลาดที่ตอบโจทย์ผู้บริโภค กลุ่มเกษตรกรได้ให้ความสำคัญกับการสร้างแบรนด์ที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น การตั้งชื่อผลิตภัณฑ์ที่จดจำง่าย รวมถึงการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย นอกจากนี้ กลุ่มยังมีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทั้งด้านปริมาณ ช่วงเวลา และคุณภาพของสินค้า

3. การพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารจัดการภายในกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน มีความสามารถในการบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นธรรม โดยเน้นระบบแบ่งปันผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกระดับ ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล อีกทั้งยังสร้างกลไกการสื่อสารภายในที่เปิดเผยมองตรงไปตรงมา และเน้นความร่วมมือมากกว่าการสั่งการ

4. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในระบบ Smart Farming มีการส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักและทดลองใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการผลผลิต เช่น การใช้งานแอปพลิเคชันสำหรับบันทึกข้อมูลการปลูกพืช การคำนวณต้นทุน และการบริหารจัดการสินค้าคงคลัง รวมถึงการขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งช่วยให้สามารถวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ลดของเสีย และตอบสนองตลาดได้รวดเร็วมากขึ้น ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความรู้เท่าทันด้านดิจิทัลในชุมชนอีกด้วย

5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย กลุ่มเกษตรกรมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ทั้งการฝึกอบรม การเข้าถึงแหล่งทุน และการเปิดตลาดใหม่ ๆ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้เกษตรกรมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในพื้นที่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและการเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง

จากกระบวนการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพดังกล่าว ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านรายได้ ความมั่นคงทางอาชีพ การเรียนรู้ และการมีบทบาทในสังคม อีกทั้งยังส่งเสริมความมั่นคงของระบบเกษตรกรรมท้องถิ่นในระยะยาว อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยรวม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ดังรายละเอียดดังนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกร มีรายได้ 15,001 บาทขึ้นไป และ 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกรฯ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดและสร้างรายได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อม ส่วนด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นอย่างนี้เพราะว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรให้ความสำคัญในการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ โดยกลุ่มได้ใช้ช่องทางการขายที่หลากหลายทั้งในชุมชน ตลาดนัด และการขายแบบออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นช่องทาง Facebook Page, Line, Tiktok มีการบรรจุภัณฑ์และการสร้างแบรนด์ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ๖ มีรายละเอียด 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้ 3) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน 4) ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ 5) ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร จากกระบวนการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพ ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านรายได้ ความมั่นคงทางอาชีพ การเรียนรู้ และการมีบทบาทในสังคม อีกทั้งยังส่งเสริมความมั่นคงของระบบเกษตรกรรมท้องถิ่นในระยะยาว อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยรวมอย่างยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาภาคความร่วมมือ ในรูปแบบของ “ข้อตกลงความร่วมมือทางธุรกิจเกษตร” (Agri-Business Partnership MOU) ระหว่าง กลุ่มเกษตรกรกับคู่ค้าหรือภาคีเครือข่าย เพื่อเพิ่มโอกาสเข้าถึงตลาดและแหล่งทุน 2) องค์การบริหารส่วนตำบลข้างซ้ายควรสนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์สนับสนุนการเชื่อมโยงพันธมิตรธุรกิจเกษตร” ในระดับอำเภอหรือจังหวัด เพื่อเป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร การเจรจา ร่วม และการพัฒนาโครงการระยะยาว 3) องค์การบริหารส่วนตำบลข้างซ้ายควรกำหนดนโยบายระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดที่ส่งเสริม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Cluster) ระหว่างเกษตรกร องค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา อย่างเป็นระบบ 4) กลุ่มเกษตรกรควร สร้างระบบบริหารจัดการความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ที่มีความชัดเจน เช่น แต่งตั้ง ผู้ประสานงานด้านเครือข่าย หรือจัดทำแผนการพัฒนาร่วมกับพันธมิตร 5) ควรส่งเสริมการจัดเวทีพบปะระหว่างกลุ่มอาชีพเกษตรกรกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น “ตลาดนัดพันธมิตรธุรกิจชุมชน” เพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมแลกเปลี่ยน และพัฒนาแนวทางความร่วมมือใหม่ ๆ 6) ควรพัฒนาทักษะของสมาชิกกลุ่มในด้านการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง และการจัดทำเอกสารความร่วมมือ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความสามารถในการสร้างความร่วมมือระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพัฒน์ จุลศักดิ์. (2 เม.ย. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบล ข้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการเชื่อมโยงหุ้นส่วนการพัฒนาธุรกิจการเกษตร. (นางสาว วไลพร ชีแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- กฤษณะ ดาวเรือง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดวิสาหกิจชุมชนบ้านเขาแหลม จังหวัด นครสวรรค์. วารสารสุทธิปริทัศน์, 31(100), 130-143.
- กัลยารัตน์ หัสโรค์. (2564). กลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน. ใน ดุษฎี นิพนธ์ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจและนวัตกรรมดิจิทัล. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2561). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษากรณีวิสาหกิจ ชุมชนใน จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

- ช่วง สิงโพล. (30 มี.ค. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย อำเภอ
พระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. (นางสาว วไลพร ชีแก้ว,
ผู้สัมภาษณ์)
- ทวีศักดิ์ รำพึงนิิตย์. (31 มี.ค. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบล ช้างซ้าย
อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. (นางสาว วไลพร
ชีแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ธราธร รัตนภูมิตร. (2567). คีตอนาคตภาคเกษตรกรรมและอาหาร:โอกาสและความท้าทาย. เรียกใช้เมื่อ 15
มีนาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/648563>
- นุกูล เกริกฤกษ์. (12 เม.ย. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย
อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่. (นางสาว วไลพร
ชีแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญชม ศรีสะอาด. (2548). วิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พชรพล สิงโพล. (4 เม.ย. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบลช้างซ้าย
อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน. (นางสาว วไลพร ชีแก้ว,
ผู้สัมภาษณ์)
- พริภา ทาวงค์. (2564). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร แบบบูรณาการ ของ
หน่วยงานในเขตพื้นที่สูง ตำบลผาขาวน้อย อำเภอบง จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาสกร รอดแผลง. (2564). การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ของผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานของบ
ไทยลาวแก้วทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,
6(13), 35-45.
- สรศักดิ์ คงเมือง. (4 เม.ย. 2568). แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตำบล ช้างซ้าย
อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างรายได้. (นางสาว
วไลพร ชีแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ
สาม พ.ศ. 2566 - 2570. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 (1 พฤศจิกายน 2565).
- สิริวัฒน์ สาครวาสี. (2562). The agriculture of the future เกษตรกรรมแห่งอนาคต. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี:
หจก.มิตรเกษตรการตลาดและโฆษณา.
- เสาวณี จุลิรัชนิกร. (2564). โอกาสและศักยภาพการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ในภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2568 จาก <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/11860>